

Vergaderjaar 2020–2021

21 501-32

Landbouw- en Visserijraad

Nr. 1308

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 23 juni 2021

De vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over de brief van 4 juni 2021 over de geannoteerde agenda informele Landbouw- en Visserijraad van 13-15 juni 2021 (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1303).

De vragen en opmerkingen zijn op 7 juni 2021 aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit voorgelegd. Bij brief van 21 juni 2021 zijn de vragen beantwoord.

De fungerend voorzitter van de commissie,
Kuiken

De griffier van de commissie,
Jansma

Vragen en opmerkingen vanuit de fracties en reactie van de bewindspersonen

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de Landbouw- en Visserijraad van 14 en 15 juni 2021 (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1304) en het verslag van de Landbouw- en Visserijraad van 26 en 27 mei 2021. Deze leden hebben hier nog wel enkele vragen en opmerkingen over.

Ontwikkelingen EU-Biodiversiteitsstrategie 2030

De leden van de VVD-fractie hebben vernomen dat de Europese Commissie meerdere doelstellingen wil gaan invoeren op het gebied van natuurbeheer en natuurherstel. Hierbij wordt aangegeven dat er wettelijke bescherming zou moeten komen voor 30% van het landoppervlak en 30% van het zee-oppervlak. Deze leden vragen dan ook aan de Minister wat de gevolgen zijn van een dergelijke richtlijn. Zij vragen de Minister tevens om inzichtelijk te maken hoeveel procent van het Nederlandse zee- en landoppervlak momenteel beschermd is. Ook geeft de Europese Commissie aan dat er duidelijke instandhoudingsdoelen nodig zijn. De leden van de VVD-fractie willen graag weten hoe de Minister waarborgt dat er realistische instandhoudingsdoelstellingen komen. Ook willen deze leden weten hoe dergelijke doelstellingen andere belangrijke ontwikkelingen op andere beleidsterreinen zo min mogelijk belemmerd worden. Ook de gevolgen van de beoogde juridisch-bindende natuurhersteldoelstellingen baren deze leden zorgen. Graag ontvangen zij een reflectie van de Minister op de bovenstaande punten.

Antwoord

In de EU-Biodiversiteitsstrategie (EBS) staat inderdaad de doelstelling om 30% van het landoppervlak en 30% van het zeeoppervlak te beschermen. Deze doelstelling is geformuleerd op EU-niveau en is vooraansnog niet wettelijk bindend; er is nu geen richtlijn die dit juridisch afdwingt. Wel geeft de Europese Commissie in de EBS aan dat zij tegen 2024 zal beoordelen of de EU op schema ligt of dat strengere maatregelen wenselijk zijn, waarbij de mogelijkheid van EU-wetgeving wordt genoemd.

Wat eventueel extra aan te wijzen gebieden betreft om op EU-niveau tot 30% gebiedsbescherming te komen, geeft de Europese Commissie aan dat deze moeten bijdragen aan de voltooiing van het Natura 2000-netwerk of onder nationale beschermingsregelingen moeten vallen. De inschatting van het kabinet is dat gebieden die beschermd worden in het kader van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) of in het kader van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) meegerekend kunnen worden. In dat geval beschermt Nederland bij uitvoering van staand beleid in 2030 ca. 29% van het zeeoppervlak en ca. 26% van het landoppervlak. Op land zal dit percentage waarschijnlijk hoger uitvallen bij uitvoering van de Bossenstrategie en de afspraken over natuurherstel en -ontwikkeling in het kader van het programma Natuur.

Instandhoudingsdoelstellingen betreffen een instrument uit de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). Het kabinet voorziet niet dat het nodig is om deze ook te formuleren voor gebieden die dergelijke doelstellingen momenteel niet hebben. In beschermde gebieden waarop geen VHR-doelstellingen van toepassing zijn, blijven wat het kabinet betreft alleen de doelstellingen en maatregelen van kracht die voortkomen uit staand beleid en bestaande wetgeving.

Als alles volgens planning verloopt, publiceert de Europese Commissie eind dit jaar een wetgevend voorstel voor natuurherstel met daarin waarschijnlijk juridisch bindende natuurhersteldoelstellingen. Er is nog geen duidelijkheid over waar deze doelstellingen precies betrekking op zullen hebben. In het impact assessment dat de Europese Commissie momenteel laat uitvoeren worden verschillende scenario's uitgewerkt. Ook heeft de Europese Commissie meer dan 111.000 reacties ontvangen bij de publieksconsultatie over natuurherstel. Eén en ander is dus nog volop in beweging. Uiteraard blijft het kabinet goed aangesloten op de ontwikkelingen en wordt uw Kamer geïnformeerd over het kabinetsstandpunt zodra er een wetgevend voorstel ligt.

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de agenda van de Landbouw- en Visserrijraad op 14 en 15 juni 2021. Zij wensen de Minister enkele vragen voor te leggen en voor enkele andere belangrijke zaken aandacht te vragen.

GLB

De leden van de D66-fractie lezen dat het helaas niet gelukt is om tot een akkoord te komen over het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB). Zij lezen dat de Raad, het Europees Parlement en de Europese Commissie de onderlinge verschillen nog niet konden overbruggen. Kan worden toegelicht wat de grootste verschillen zijn tussen de standpunten van de Raad en het Parlement? Klopt het dat het Parlement vooruitstrevender is met het vergroenen van het GLB dan de Raad? Zo ja, hoe komt dit? Op welke punten heeft Nederland zich tegen het voorstel van het Parlement uitgesproken?

Antwoord

Na de jumbotrilooq en Landbouw- en Visserijraad van mei resteert nog een aantal belangrijke punten waarover in de onderhandelingen geen overeenstemming kon worden bereikt. Dit betreft met name de groene architectuur, de doelgerichtheid van directe betalingen, de sociale conditionaliteit en de zogenaamde green alignment, dat is de wijze waarop de doelen van de Green Deal een plaats moeten krijgen in het GLB en daarmee de Nationale Strategische Plannen. Ook de onderhandelingen over de politieke verklaringen met betrekking tot het handelsbeleid zijn nog niet afgesloten. Het EP-voorstel voor een ambitieuze oormerking voor ecoregelingen sluit aan bij de Nederlandse inzet. Vooralsnog heeft de Raad in de algemene oriëntatie echter in meerderheid voor lagere percentages gekozen. Nederland steunt de aandacht voor de arbeidsomstandigheden van met name seizoenarbeiders, maar heeft reserves uitgesproken ten aanzien van het door het Europees Parlement gekozen instrument van het GLB.

Ook lezen de leden van de D66-fractie dat daarnaast belangrijke voorstellen te weinig waren uitgewerkt om de consequenties goed te kunnen overzien. Welke voorstellen waren dit? Welke lidstaten wilden niet verder onderhandelen met het Parlement?

Antwoord

Deze zinsnede verwijst met name naar de voorstellen van het EP inzake de sociale conditionaliteit. Eind mei constateerde het voorzitterschap na ruim twee dagen en nachten onderhandelen tussen de drie instellingen dat voor wat de Raad betreft de onderlinge verschillen nog te groot waren om overbrugd te kunnen worden. Aan de lidstaten is tijdens de plenaire sessie niet expliciet gevraagd of de onderhandeling met het Parlement

voortgezet moesten worden. Het besluit van het Portugese voorzitterschap werd door alle lidstaten gesteund.

Nederland heeft het standpunt ingenomen dat subsidiariteit van belang is en dat vanwege de verschillen tussen de lidstaten de verplichtingen van de conditionaliteit aangepast moeten kunnen worden aan de landelijke omstandigheden. Welke verschillen zouden hier kunnen ontstaan en wat doet dit voor het gelijke speelveld in Europa wanneer deze verschillen zich ontwikkelen? Waarom moet het mogelijk zijn dat deze verschillen moeten kunnen ontstaan?

Antwoord

Door verschillende lokale (agronomische) omstandigheden lopen de praktische consequenties en de effectiviteit van de conditionaliteitsnormen in de lidstaten uiteen. Zo heeft bijvoorbeeld de eis tot het aanhouden van bufferstroken in een lidstaat als Nederland met kleinere percelen en veel sloten veel grotere consequenties voor een boer dan die in lidstaten met veel grotere percelen en juist minder sloten. Subsidiariteit zorgt er in dit geval voor dat lidstaten maatregelen kunnen kiezen die effectief en uitvoerbaar zijn onder de lokale omstandigheden en draagt zo wellicht meer bij aan een gelijk speelveld dan uniforme regels voor de hele Unie.

Deze leden lezen dat de Minister zich tegen sociale conditionaliteit heeft uitgesproken als onderdeel van het GLB. Erkent de Minister dat in Europa en ook Nederland wel degelijk mensen onder leef- en arbeidsomstandigheden werken die niet voldoen aan wettelijke eisen? Zo ja, wat is dan de reden dat de Minister zich tegen sociale conditionaliteit heeft uitgesproken welke zou bijdragen aan het verbeteren van de leef- en werkomstandigheden van miljoenen arbeiders in de landbouw? De Minister geeft aan dat sociale conditionaliteit zorgt voor veel administratieve en uitvoeringslasten. Waar wordt dit op gebaseerd en wegen deze lasten niet op tegen verbeterde arbeidsomstandigheden? Hoe past sociale conditionaliteit in het gelijke speelveld waar de Minister vaak op doelt en kan dit niet juist zorgen voor het gelijke speelveld op de arbeidsmarkt?

Antwoord

In de discussie over de door het Europees Parlement ingebrachte sociale conditionaliteit heb ik steeds benadrukt dat Nederland sterk hecht aan én zich inzet voor goede arbeidsomstandigheden in de agrarische sector. Nederland, en andere lidstaten, kennen specifieke handhavingspraktijken om te zorgen voor de naleving van de bestaande voorschriften. Niet-naleving daarvan dient vanzelfsprekend binnen die bestaande praktijken te worden gesanctioneerd. Het daarnaast ook binnen het GLB opnemen van een eigen handhavingssysteem leidt tot een dubbeling van administratieve systemen zonder meerwaarde. Daarnaast is ook van belang te noemen dat een aantal land- en tuinbouwsectoren, zoals de tuinbouw of de varkens- en pluimveehouderij geen directe betalingen ontvangen, zodat de conditionaliteit daar ook geen effect zou hebben. Inmiddels neig ik ernaar om in het belang van een compromis de voorkeur te geven aan een invulling van de sociale dimensie via de conditionaliteit boven een invulling in de doelen en maatregelen van het GLB. Dat laatste zou ertoe leiden dat ondernemers subsidie zouden kunnen ontvangen voor het realiseren van goede arbeidsomstandigheden, terwijl zij daar hoe dan ook al voor dienen te zorgen.

De leden van de D66-fractie maken zich zorgen dat het GLB verdere vertraging kan oplopen door het wederom niet bereiken van een akkoord. Is het mogelijk dat vertraging optreedt? Welke tijdslijn wordt tot op heden gevolgd?

Antwoord

Ik deel de in de vraag neergelegde opvatting dat een akkoord in de triloog op korte termijn voor alle partijen van groot belang is. Uitgangspunt is nog steeds dat de NSP's eind dit jaar worden ingediend bij de Commissie en dat het nieuwe GLB 1 januari 2023 van start gaat.

Dierenwelzijn

De leden van de D66-fractie zien in hetgeen deze Raad aan de orde komt ook nog de gelegenheid om zich positief uit te spreken over een ontwikkeling in Duitsland op het gebied van dierenwelzijn. Deze leden hebben namelijk met veel interesse kennisgenomen van het Duitse besluit om het afmaken van hanenkuikens vanaf komend jaar te verbieden.¹ Zij hebben begrepen dat Zwitserland Duitsland al eerder voorging en ook Frankrijk aan het einde van dit jaar met een verbod zal komen. Deze leden zijn benieuwd hoe de Minister aankijkt tegen deze verboden vanuit het Nederlandse perspectief en of er in Nederland soortgelijke ontwikkelingen zijn. In Duitsland wordt om nadere invulling te geven aan het verbod ingezet op embryoselectie. Welke ontwikkelingen spelen hierop in Nederland? Zet de Minister ook in op het stimuleren van dit soort technieken en andere best practices om zo een alternatief voor het hakselen van hanenkuikens te bieden? Zo ja, op welke manier? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Recent (15 juni jl.) is een gewijzigde motie aangenomen van leden Beckerman en Boswijk (Kaemrstuk 28 286, nr. 1196) waarin de regering wordt verzocht onderzoek te doen hoe en op welke termijn een verbod op het doden van eendagshaantjes ingevoerd kan worden. De overweging bij de motie is dat een verbod goed moet zijn voor dieren, boeren en consumenten. Dat het stoppen met het doden van haantjes goed moet zijn voor zowel dier, boer als consument past in bestaande afspraken met de sector die zijn vastgelegd in de Uitvoeringsagenda Pluimvee. De sector heeft deze Uitvoeringsagenda op mijn verzoek opgesteld, in lijn met mijn visie over de verduurzaming van de veehouderij. In deze Uitvoeringsagenda heeft de pluimveesector zich gecommitteerd om toe te werken naar maatschappelijk geaccepteerde oplossingen voor het doden van eendagshaantjes per 2025.

De sector ziet twee kansrijke mogelijkheden om het doden van eendagshaantjes te voorkomen. Geslachtsbepaling in het ei en het afmesten van haantjes. Beide mogelijkheden worden op steeds grotere schaal toegepast, ik verwijs hiervoor ook naar de beantwoording van Kamervragen van lid Futselaar (Aanhangsel Handelingen II 2020/21, nr. 2935). Ook in Duitsland worden beide opties genoemd als oplossing voor het doden van eendagshaantjes.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de onderliggende stukken voor het schriftelijk overleg Landbouw- en Visserijraad en hebben nog enkele vragen.

Op dit punt hebben de leden van de CDA-fractie ook nog enige vragen over de specifieke casus van stamboekdata in de rundveesector. Deze

---

¹ «Kentering in Europa: ook Duitsland verbiedt het afmaken van hanenkuikens,» Volkskrant, https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/kentering-in-europa-ook-duitsland-verbiedt-het-afmaken-van-hanenkuikens~b775dba0/?fbclid=IwAR356wgU4C5xaCSImf71ZTZGtILDp_NMOYf33MfJe6oIYK35pBBmTd3CJVvs.

leden vragen de Minister of zij het, gelet op een eerlijke datapositie voor boeren, belangrijk vindt dat de gegevensverzameling en het beheer van stamboekgegevens van rundveehouders op onafhankelijke wijze (en dus niet via één commerciële speler) plaatsvindt, zodanig dat de afgifte van gegevens zoveel mogelijk vrijwillig plaatsvindt en veehouders de producent van de database van hun diergegevens zijn.

Antwoord

Ik vind het belangrijk dat gegevensverzameling en beheer op een zorgvuldige wijze plaats vindt. Een database met gegevens die door eenieder onafhankelijk van anderen geregistreerd kunnen worden maakt daar deel van uit. De veehouder is zelf verantwoordelijk voor het registreren van zijn gegevens bij de overheid en deze gegevens kunnen alleen met zijn toestemming worden verwerkt. Daarmee is hij producent van zijn eigen gegevens.

Daarnaast is het aan de leden van een erkende stamboekvereniging om afspraken te maken over het fokprogramma en de uitvoering daarvan, waaronder het verzamelen en verwerken van gegevens die nodig zijn om het fokprogramma goed uit te voeren, zoals afstammingsgegevens en gegevens over prestaties van de fokdieren. Eventuele geschillen bij de uitvoering van een goedgekeurd fokprogramma moeten conform een verplichte geschillenregeling door de stamboekvereniging worden beslecht.

Zij vragen de Minister inzichtelijk te maken hoe de gegevensverzameling voor zowel de Europese verplichting tot Identificatie en Registratie (I&R) als de registratie van stamboekdata in de rundveesector georganiseerd is, welke spelers daarin een belangrijke rol spelen en toebedeeld hebben gekregen van de overheid en hoe dit historisch gezien tot stand is gekomen.

Antwoord

In 1998 fuseerden het Nederlandse stamboek NRS en de commerciële organisatie Holland Genetics tot CR-Delta. Deze fusie was de aanleiding voor de motie van de leden Ter Veer, Blauw en Huys² die zich richtte op de mogelijke vermenging van stamboekactiviteiten met commerciële activiteiten en een mogelijke monopolie-positie van CRV/CR-Delta.

In 2001 heeft er een ontvlechting plaats gevonden van stamboektaken en de I&R-taken. Dat heeft onder andere geleid tot de nieuwbouw van het I&R-systeem en een wijziging van de Regeling identificatie en registratie in december 2006. Sinds 11 december 2006 staat de invoer van gegevens in I&R helemaal los van stamboekactiviteiten. Een houder moet zich houden aan de I&R-verplichtingen en kan via de daarvoor bestemde kanalen (mijn rvo, voice-response systeem of webservice) een melding doen.

Het I&R-systeem heeft een soortgelijke functie als het kentekenregister voor voertuigen. In I&R wordt een beperkte primaire set gegevens vastgelegd. De gegevens over runderen (geboortedatum, geslacht, haarkleur, moeder, verblijfplaats) zijn openbaar en op te vragen via de I&R App of de webservices van RVO. Wanneer de houder een dier wil inschrijven in een stamboek, dan zal de stamboekvereniging verifiëren of het dier bekend is in het I&R-systeem van de overheid. Als de houder via de stamboekvereniging I&R meldingen wil registreren, dan kan hij de stamboekvereniging daarvoor een machtiging verstrekken in het I&R-systeem. De stamboekvereniging kan dan via de genoemde kanalen

² Kamerstuk 25 600 XIV.

ook het dier melden in het I&R-systeem. De houder blijft echter te allen tijde verantwoordelijk voor het doen van die melding. Hij kan er ook voor kiezen om zelf I&R-meldingen te registreren via de kanalen van RVO.

In de rundersector (en andere veehouderijsectoren) hebben meerdere stamboekverenigingen een erkenning³ in het kader van de Europese fokkerijverordening (Verordening (EU) 2016/1012), met een of meerdere goedgekeurde fokprogramma's. Het is aan de leden van deze erkende stamboekverenigingen om afspraken te maken over het fokprogramma en de uitvoering daarvan, waaronder het verzamelen en verwerken van gegevens die nodig zijn om het fokprogramma goed uit te voeren, zoals afstammingsgegevens en gegevens over prestaties van de fokdieren. Eventuele geschillen bij de uitvoering van een goedgekeurd fokprogramma moeten conform een verplichte geschillenregeling door de stamboekvereniging worden beslecht.

De Coöperatie CRV u.a., een van de erkende stamboekverenigingen in de rundersector, heeft in 2017 medegedeeld dat de Coöperatie uiterlijk per 1 november 2018 (de datum van inwerkingtreding van de Europese fokkerijverordening) zelf de uitvoering van de stamboekactiviteiten ter hand neemt, waar die activiteiten eerder door haar werkmaatschappij CRV b.v. werden uitgevoerd. Dit besluit is genomen om een transparantere scheiding tussen de stamboekactiviteiten enerzijds en werkzaamheden van de werkmaatschappij CRV b.v. anderzijds te bewerkstelligen. Hierbij zijn ook bijhorende datastromen inzichtelijk gemaakt.⁴

Klopt het dat bij deze gegevensverzameling een commerciële speler die handelt in dieren en genetisch materiaal alle I&R-gegevens van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland verkrijgt en de verzameling van stamboekgegevens voor de meeste veehouders via deze commerciële organisatie verloopt alvorens de gegevens in de stamboekdatabase geregistreerd kunnen worden?

Antwoord

Dit klopt. Een ieder kan via de kanalen van RVO de openbare gegevens van runderen (geboortedatum, geslacht, haarkleur, moeder, verblijfplaatsen) ophalen. Vanuit technisch oogpunt krijgen enkele grotere afnemers de openbare gegevens van alle dieren standaard geleverd. Zij gebruiken deze diergegevens enkel als de houder daarvoor toestemming heeft gegeven.

Uit het overzicht met datastromen waar hierboven naar verwezen wordt, blijkt dat een deel van de gegevens die nodig zijn voor de uitvoering van het fokprogramma rechtstreeks in de databank van de stamboekvereniging geregistreerd wordt. Een ander deel van de gegevens gaat via de databank van de werkmaatschappij CRV b.v. naar de databank van de stamboekvereniging.

Is de rundveehouders in deze casus zelf de producent van de stamboekdatabase die door deze commerciële speler wordt verhandeld of is dat de commerciële partij als producent van de database?

Antwoord

Zoals hierboven is aangegeven, is het aan de leden van een erkende stamboekvereniging om afspraken te maken over het fokprogramma en

³ Erkenningen fokkerij | RVO.nl | Rijksdienst.

⁴ Besluit Wob-verzoek over de verlening, intrekking en handhaving van de erkenning van de Coöperatieve Koninklijke CRV | Wob-verzoek | Rijksoverheid.nl (zie download «verloop (erkende) data toekomst»).

de uitvoering daarvan, waaronder het verzamelen en verwerken van gegevens die nodig zijn om het fokprogramma goed uit te voeren, zoals afstammingsgegevens en gegevens over prestaties van de fokdieren. Eventuele geschillen bij de uitvoering van een goedgekeurd fokprogramma moeten conform een verplichte geschillenregeling door de Stamboekvereniging worden beslecht. In de goedgekeurde fokprogramma's van Coöperatie CRV u.a. wordt voor informatie over de wijze van identificatie en registratie van gegevens verwezen naar het Reglement Stamboek Registratie. In dit reglement is opgenomen dat de Stamboekgegevens worden geregistreerd in de databank van Coöperatie CRV u.a.

Kan de Minister tevens aangeven in hoeverre de wijze waarop dataverzameling plaatsvindt in de rundveesector, waarbij I&R-gegevens en Stamboekgegevens (vaak onbewust en ook ongewild) gedeeld worden met een commerciële speler, past bij de Nederlandse visie op datadeling tussen bedrijven?

Antwoord

Deze structuur past bij de Nederlandse visie op datadeling. De dataverzameling in de rundveesector gaat uit van «eenmalig inwinnen, meervoudig gebruik». De overheid faciliteert door het beschikbaar stellen van een primaire «openbare» set gegevens. Deze set gegevens kan door sectorpartijen worden gebruikt voor dienstverlening aan veehouders. De veehouder bepaalt zelf wie zijn gegevens verder mag verwerken en kan zo grip houden op zijn eigen data.

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie hebben begrepen dat er tijdens de afgelopen «supertriloog» nog geen deal rond het GLB is gesloten. Zij concluderen hieruit dat er in de komende informele Landbouw- en Visserijraad nog gesproken gaat worden over de verdere positiebepaling ten opzichte van de Europese Commissie en het Europees Parlement. De leden van de GroenLinks-fractie sturen graag nog een beetje bij en hopen dat de Minister binnen de Raad een ambitieus geluid laat horen. Het GLB moet immers in lijn zijn met de Green Deal, Farm2Fork-strategie en biodiversiteitsstrategie.

De leden van de GroenLinks-fractie lezen in het verslag van de Minister dat de verschillen tussen de partijen vooral lagen op het ambitieniveau voor de groene architectuur van het GLB, inclusief de mate waarin de doelen van de Green Deal een plaats moeten krijgen in het GLB en dus de eco-regelingen en de conditionaliteit via de Goede Landbouw- en Milieucondities (GLMCs). De leden van de GroenLinks-fractie hebben hier ook meerdere malen aandacht voor gevraagd. Daarnaast is een verschil tussen de Raad, Commissie en Parlement de mate waarin inkomenssteun verbonden wordt aan het naleven van wet- en regelgeving op het gebied van arbeid- en werkomstandigheden (sociale conditionaliteit). De Minister geeft aan dat Nederland nog wel aanknopingspunten zag in het laatste voorstel van het Parlement. Welke aanknopingspunten waren dit? Kan de Minister ingaan op hoeveel ruimte er nog is voor aanpassingen in het standpunt van de Raad in deze elementen?

Antwoord

Verwijzend naar mijn antwoord op de vraag van de leden van de D66-fractie wil ik benadrukken dat Nederland met het oog op de triloogonderhandelingen steeds heeft benadrukt sterk te hechten aan goede arbeidsomstandigheden in de agrarische sector. Daarom steun ik ook de intentie die in het EP-voorstel besloten ligt, zonder echter de keuze te willen maken voor een dubbel systeem van toezicht en handhaving. Eén

van de aanknopingspunten die in de voorstellen zit is bijvoorbeeld om bedrijfsadviesdiensten met hun informatieve en voorlichtende taken in deze een rol te laten spelen.

De leden van de GroenLinks-fractie willen nogmaals aandacht vragen voor GLMC9 over de groene architectuur, hier is immers nog geen deal over gesloten. Heeft de Minister al meer inzicht in het budget voor het nieuwe Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) nu klimaat en water als nieuwe doelen worden toegevoegd? Deze leden zijn ook benieuwd wat de mogelijkheden op grasland zijn voor landschap in relatie tot GLMC9. Zij hebben namelijk begrepen dat mogelijk GLMC9 alleen toepasbaar zal zijn op akkerland. Kan de Minister hier meer inzicht in geven? Deze leden horen ook graag hoe artikel 18, waarin gebiedsgerichte toepassing uitgewerkt wordt, ingevuld zal worden in het Nationaal Strategisch Plan (NSP). De leden van de GroenLinks-fractie zijn daarnaast benieuwd in hoeverre er mogelijkheden zijn om beperkingen voor het gebruik van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen op te nemen in de conditionaliteit.

Antwoord

De betreffende regelgeving is nog altijd niet vastgesteld door de EU. De triloggen zijn nog gaande. Die gaan over de voorwaarden die worden verbonden aan de hectarepremie en hoeveel budget er beschikbaar komt voor de ecoregeling en de overheveling van pijler 1 (garantiefonds) naar pijler 2 (plattelandfonds). Deze zaken hebben een effect op de mogelijkheden tot invulling van GLMC 9, en de ruimte om extra budget te alloceren voor Pijler 2. Bij de onderhandelingen ligt op dit moment voor dat GLMC 9 betrekking heeft op bouwland. Zoals ik eerder heb aangegeven, ligt het wel in lijn met de gewenste versterking van doelgerichte betalingen voor maatschappelijke doelen dat meer zal worden overgeheveld, onder andere voor het ANLb.

Over de inzet van artikel 18.2 (regionale differentiatie van de basisbetaling) in het NSP is nog niet besloten. Dit is een optie als in sommige gebieden, bijvoorbeeld via de conditionaliteit, meer van boeren gevraagd wordt dan elders.

De conditionaliteit bestaat naast de goede landbouw- en milieucondities (GLMC's) ook uit relevante wettelijke voorschriften die randvoorwaardelijk zijn om in aanmerking te komen voor een GLB-subsidie. Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen volgens de wettelijke voorschriften maakt nu al onderdeel uit van de conditionaliteit. Het betreft artikel 55 van Verordening (EG) 1107–2009 (toepassing volgens de beginselen van goede gewasbeschermingspraktijk en conform het wettelijk gebruiksvoorschrift (art. 31 van dezelfde verordening)).

De leden van de GroenLinks-fractie zijn tevreden met de reactie van de Minister op het EU-actieplan voor de biologische sector. Veel boeren in deze sector lopen er echter tegenaan dat een deel van het agrarisch onderzoek niet toepasbaar is op hun productiemethode. Daarom heeft de Europese Commissie in het actieplan gesteld 30% van het onderzoeks- en innovatiegeld binnen de landbouw in te willen zetten voor de biologische sector. Wat vindt de Minister van dit specifieke onderdeel? Wil zij er ook voor zorgen dat er meer geld beschikbaar komt voor dergelijk onderzoek? Zo ja, heeft zij al ideeën hoe dit er uit gaat zien en kan zij die met de Kamer delen?

Antwoord

Zoals eerder aangegeven in een brief aan uw Kamer (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1295) vind ik het positief dat de Commissie met de Green

Deal en het kennisprogramma Horizon Europe meer aandacht heeft voor biologische landbouw. Ik verwacht dat veel onderzoeksresultaten uit Horizon Europe toepasbaar zullen zijn voor de biologische landbouw in Nederland. Het onderzoek in Nederland richt zich op het verduurzamen van de gehele landbouwsector middels kringlooplandbouw. Biologische landbouw wordt in de verschillende kennis- en innovatietrajecten expliciet meegenomen en de biologische sector is hier nauw bij betrokken. Naast de inzet op onderzoeksvragen bij reguliere kennis en innovatieprogramma's, zal bij het opstellen van een nationale strategie voor biologische productie, ook meegenomen worden of er nog specifieke vragen voor het onderzoek zijn.

Als laatste willen de leden van de GroenLinks-fractie graag weten welke ambitie Nederland heeft voor het implementeren van onderdelen en doelen van de Green Deal in NSP tijdens de looptijd van het GLB 2023–2027.

Antwoord

Het GLB is niet het enige instrument dat nodig is voor de realisatie van de doelen van de Green Deal. Nog los van het feit dat de Green Deal doelen voor 2030 geformuleerd zijn, mag niet verwacht worden dat het GLB de doelen van de Green Deal (Kamerstuk 35 377, nr. 1) of Van-boer-tot-bord-strategie (Kamerstuk 22 112, nr. 2891) geheel zal kunnen realiseren. Daarvoor zijn de middelen en het instrument ontoereikend. Desalniettemin zie ik het NSP als een belangrijk instrument om bij te dragen aan de doelen van de Green Deal en wil ik het NSP in dat opzicht ambitieus invullen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie

Hoe zal de aangepaste foutmarge worden meegenomen bij het vaststellen van de Maximum Sustainable Yield (MSY) door de International Council for the Exploration of the Sea (ICES)?

Antwoord

De aangepaste foutmarge heeft betrekking op soorten waarvan uit wetenschappelijk advies blijkt dat ze sterk gelijkende uiterlijke kenmerken hebben en op soorten in de ongesorteerde gemengde visserij. Feitelijk betekent dit dat het vooral zal gaan om enkele tropische tonijnsoorten en bijvoorbeeld de ongequoteerde vissoorten. Voor tropische tonijnsoorten worden bestandsschattingen en vangstadadviezen niet opgesteld door de International Council for the Exploration of the Sea (ICES), maar door de wetenschappelijke comités van betreffende Regionale Visserij Management Organisaties (RFMO). Omdat Nederland geen belangen heeft in de tonijnvisserij zijn er ook geen Nederlandse wetenschappers betrokken bij het opstellen van het vangstadadvies. Het is mij daarom niet bekend op welke manier rekening gehouden zal worden met logboekgegevens en de aangepaste tolerantiemarge.

Voor ongequoteerde soorten wordt door ICES geen MSY-advies opgesteld. Voor soorten waarvoor wel een MSY-advies wordt gegeven, baseert ICES zich vooral op grootschalig bestandsonderzoek. De gegevens uit de logboeken geven daarnaast vooral aanvullende detailinformatie over de locatie en datum waarop vangsten gerealiseerd zijn. De gegevens uit de logboeken worden vergeleken met de daadwerkelijke vangstgegevens die na weging bij aanlanding worden vastgesteld. Bij de voor Nederland belangrijke bestanden worden zelden afwijkingen geconstateerd.

Hoe wordt ongeregistreerde visvangst, zoals het overboord gooien van vis, meegenomen bij het vaststellen van de MSY? Met hoeveel procent ongewenste vangst of fraude wordt er gerekend? Hoe wordt de aanlandplicht meegenomen bij het vaststellen van MSY?

Antwoord

De wetenschappelijke vangstadvisen van de International Council for the Exploration of the Sea (ICES) worden opgesteld volgens het MSY-principe en zijn gebaseerd op meerdere bronnen. Zo wordt onder andere gekeken naar eigen onderzoek op zee (zogenoemde surveys), de registratie van visvangsten door de vissers en bemonstering van de visvangst zowel op zee door wetenschappelijke waarnemers als in de havens. In deze adviezen wordt ieder jaar breed gekeken naar hoe bestanden ervoor staan, waarbij veelal expliciet het aandeel van vis dat niet wordt aangeland wordt meegewogen. Dit aandeel varieert per soort en door de jaren heen en is gebaseerd op meetgegevens uit het veld. De toestand van een bestand, goed of slecht – of dat nou door fraude zou zijn, of door andere factoren – wordt weerspiegeld in dit advies. Zo is een toename of afname in ongeregistreerde visvangst direct terug te zien in het advies waarin, sinds de invoering van de aanlandplicht, geadviseerd wordt over zowel de maatse (volwassen) als ondermaatse (jonge) vis die wordt gevangen.

De Minister geeft aan niet tegen camera's aan boord te zijn in lijn met het voorstel van de EU om camera's die gebruik maken van REM te verplichten voor boten groter dan 12 meter. Kan de Minister aangeven hoeveel Europese vissersschepen er groter dan 12 meter zijn? Hoeveel zijn er kleiner of gelijk aan 12 meter en hoeveel zijn er kleiner dan 12 meter?

Antwoord

Zoals eerder aangegeven ben ik niet tegen de inzet van camera's in de controle op de aanlandplicht. Wel ben ik van mening dat eerst duidelijk zou moeten zijn of de inzet van camera's voor het toezicht op de aanlandplicht effectief en of de verkregen data in de rechtbank geaccepteerd wordt als onweerlegbaar bewijs. In de besprekingen van de Algemene oriëntatie op de wijziging van de controleverordening voor visserij werd duidelijk dat een meerderheid van de lidstaten ermee kan instemmen dat Remote Electronic Monitoring verplicht wordt bij vaartuigen groter dan 24 meter, met een hoog risico op niet-naleving van de aanlandplicht. Een REM-systeem kan bestaan uit geopositie-systemen, sensoren en camera's. Voor vaartuigen kleiner dan 24 meter is voorzien in de mogelijkheid om REM in te zetten voor controle op de aanlandplicht, op basis van een risicobeoordeling. In de tabel hieronder wordt weergegeven hoeveel Europese vaartuigen groter zijn dan 12 meter, kleiner zijn dan 12 meter of gelijk aan 12 meter en hoeveel vaartuigen kleiner zijn dan 12 meter. Omdat de algemene oriëntatie van de Raad spreekt over een lengtegrens van 24 meter, heb ik voor de volledigheid ook het aantal vaartuigen van 24 meter en groter en het aantal vaartuigen kleiner dan 24 meter in de tabel opgenomen.

Groter dan 12 meter	10.828
Kleiner dan of gelijk aan 12 meter, waarvan:	64.052
Kleiner dan 12 meter	63.938
Groter dan 24 meter	2.336
Kleiner dan of gelijk aan 24 meter, waarvan:	72.544
Kleiner dan 24 meter	72.491

(bron: FLEET, peildatum 14-06-2021)

Hoeveel procent van de visquota wordt gevangen door boten die groter dan 12 meter zijn?

Antwoord

Ik heb geen zicht op de quotumbenutting per vaartuig-categorie op EU-niveau. In Nederland is de situatie zo dat de quota voor bijna 100% worden opgevist door vaartuigen groter dan 12 meter.

Klopt het dat alleen boten groter dan 12 meter, die een hoog risico lopen om ongewenste vangsten terug te gooien, verplicht camera's aan boord moeten hebben? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe wordt vastgesteld welke boten een hoog risico lopen?

Antwoord

Het is op dit moment nog niet zeker welke vaartuigen uiteindelijk verplicht camera's aan boord moeten hebben. Indien de Raad in juni tot een akkoord komt over de algemene oriëntatie, kunnen na de zomer de interinstitutionele onderhandelingen beginnen tussen EP, Raad en Commissie, de zogenaamde trilogie. Voor het beoordelen van het risico op niet-naleving van de aanlandplicht, heeft de European Fisheries Control Agency (EFCA) een tool ontwikkeld.

Deelt de Minister de opvatting dat alle boten, ongeacht lengte of risico, voorzien zouden moeten worden van camera's? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Ik ben van mening dat er zoveel mogelijk een gelijk speelveld moet zijn tussen lidstaten, maar ook tussen vlootsegmenten. Nederland heeft daarom in de besprekingen over de algemene oriëntatie steeds aangegeven tegen een 24-metergrens te zijn, omdat deze lengtegrens geen indicatie is voor een risico op niet-naleving van de aanlandplicht. Hierin kon Nederland alleen steun vinden van Denemarken. Uiteindelijk heeft Nederland aangegeven alleen met de 24-metergrens te kunnen instemmen indien ook voor kleinschalige vaartuigen voldoende aanscherpingen worden opgenomen in de Algemene oriëntatie. Overigens ben ik niet van mening dat zonder meer alle vaartuigen voorzien zouden moeten worden van camera's. Er moet wel sprake zijn van een risico op niet-naleving van de aanlandplicht en de kosten moeten opwegen tegen de baten van zo'n maatregel.

Klopt het tevens dat vissers niet verplicht zijn te rapporteren waar en wanneer er bijvangst is van soorten die niet aangeland hoeven worden, zoals roggen, haaien en dolfijnen, omdat deze teruggegooid moeten worden? Hoe wordt er gecontroleerd of deze soorten levend, levensbedreigend verwond of dood teruggegooid worden?

Antwoord

Er geldt een registratieverplichting voor visvangst, ook voor soorten die niet onder de aanlandplicht vallen. Deze verplichting geldt echter niet voor zeezoogdieren en andere megafauna (haaien, roggen, vogels, reptielen,

etc.). Wel geldt sinds 2017 de EU-verplichting om gegevens over incidentele bijvangsten van zeezoogdieren en andere megafauna te verzamelen. Door middel van wetenschappelijke waarnemers aan boord worden gegevens van incidentele bijvangsten (zeezoogdieren, schildpadden en zeldzame vissoorten) geregistreerd met als doel om de bijvangst van deze soorten te schatten. Of kwetsbare soorten levend, levensbedreigend verwond of dood worden teruggegooid, wordt op dit moment niet gecontroleerd. Ook in dit kader bekijk ik de mogelijkheden van de inzet van camera's.

Klopt het dat de visactiviteiten van meer dan 49.000 boten in EU-wateren niet goed zijn geregistreerd, maar dat deze schepen recent verplicht zijn om een locatietracker te hebben en hun vangsten te melden?⁵ Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoeveel van deze boten behoren tot Nederlandse vissers?

Antwoord

Het klopt dat een groot deel van de Europese vissersvaartuigen nog niet verplicht is om een systeem voor locatiebepaling aan boord te hebben en dat deze vaartuigen geen elektronisch logboek hebben. Het gaat hierbij om vaartuigen kleiner dan 12 meter. Volgens een verslag van de Europese Rekenkamer⁶ gaat het om 89% van de EU-vissersvaartuigen. Met de wijziging van de controleverordening voor visserij, komt hier waarschijnlijk verandering in. Hoe de verplichting voor locatiebepaling van kleine vaartuigen uiteindelijk precies vormgegeven wordt, hangt af van de uitkomst van de dialoog tussen Europese Commissie, Raad en Europees Parlement. In Nederland hebben de vaartuigen kleiner dan 12 meter ook geen VMS-systeem. Het gaat om 345 vaartuigen. Overigens geldt voor deze vaartuigen op grond van Europese regelgeving wel een verplichting om de visactiviteiten in een logboek te registreren. In Nederland geldt aanvullend daarop dat vaartuigen van 10–12 meter gebruik dienen te maken van een lichte versie van het elektronisch logboek «e-lite».

Kan de Minister aangeven wat er niet goed gaat met de registratie en wat dit heeft betekend voor het berekenen van de visvangst en visquota in de afgelopen jaren, dat wil zeggen hoeveel procent van de visvangst niet is meegenomen bij de berekening van de quota?

Antwoord

De Europese Rekenkamer concludeert in haar verslag dat lidstaten over het algemeen de benutting van de aan hen toegekende visquota goed beheren. Er is mij niets bekend over misstanden bij registratie.

Onderschrijft de Minister dat de eigenaars van deze boten zo snel mogelijk aanpassingen moeten doorvoeren of anderszins beboet moeten worden? Kan de Minister aangeven welke concrete stappen al zijn gezet voor de invoering van een bestuurlijke boete in Nederland en wat de hoogte van deze boete zal zijn?

Antwoord

Ja, ik onderschrijf dat eigenaren van boten zich dienen te houden aan de geldende visserijregelgeving. Het is aan de NVWA om toezicht te houden en overtredingen van de regels te sanctioneren, doormiddel van bestuursrechtelijk of strafrechtelijk optreden. Op dit moment kan de NVWA geen bestuurlijke boete opleggen voor overtredingen van de visserijregel-

⁵ <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/04/07/bescherm-onze-wateren-verplicht-cameras-aan-boord-a4038757>.

⁶ Speciaal verslag Europese Rekenkamer: EU-visserijcontroles: meer inspanningen nodig.

geving. Er is een wetsvoorstel in voorbereiding waarbij deze mogelijkheid voor het opleggen van een bestuurlijke boete wordt ingevoerd (<https://www.internetconsultatie.nl/bestuurlijkeboetevisserijwet>). Dit wetsvoorstel is onlangs aangenomen in de ministerraad en zal voor advies worden aangeboden aan de Raad van State. De hoogte van de verschillende boetecategorieën met de daarbij behorende boetebedragen zal worden uitgewerkt in de nog op te stellen algemene maatregel van bestuur. Invoering van de bestuurlijke boete is voorzien per 1 januari 2023.

Aquacultuur

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie lezen dat de Europese Commissie een voorstel heeft gepresenteerd voor een meer duurzame en concurrerende aquacultuur. Deze leden merken op dat viskwekerijen een nieuwe vorm van industriële dierproductie zijn. Viskwekerijen lossen het probleem van de overbevissing niet op: veel gekweekte vissen worden gevoerd met vismeel dat wordt gemaakt van in het wild gevangen vis. Kan de Minister aangeven hoeveel in het wild gevangen vis, per kilogram slachtgewicht, gevoerd wordt aan kweekvissen. Kan de Minister daarbij een uitgesplitsing naar vissoort voor Nederland en Europa maken? Acht de Minister deze hoeveelheden, zelfs wanneer de bijvangst niet meegeteld wordt, verantwoord? Is de Minister bereid om in Europa te ijveren voor het verbieden van het voeren van vismeel aan kweekvis? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

De productie van kweekvis in Nederland bedroeg in 2019 5,27 kton. De wereldwijde productie van kweekvis (m.u.v. garnalen of andere dieren) bedroeg in 2018 54 300 kton. De Nederlandse productie vormt daarmee ca. 0.01% van de kweekvisproductie wereldwijd. Ik beschik niet over gedetailleerde informatie over de hoeveelheden gevangen vis welke gevoerd wordt aan kweekvis.

Visvoerfabrikanten zijn bezig om minder vismeel en -olie te gebruiken als grondstof voor viskweek. Zo wordt de hoeveelheid vis die gevangen wordt om voer te produceren voor met name zalm en forel sterk gereduceerd. Ook een recent verschenen artikel in Nature laat zien dat kweek van vissen duurzamer wordt (A 20-year retrospective review of global aquaculture (nature.com)).

Gelet op de ontwikkeling naar vermindering van gebruik van gevangen vis voor het voeren van kweekvis zie ik geen aanleiding om me in Europa in te zetten voor een verbod op het voeren van vismeel aan kweekvis.

Het dierenwelzijn in Nederlandse viskwekerijen is onacceptabel laag, aldus onderzoek van Compassion in World Farming.⁷ Vissen zijn niet in staat hun natuurlijke gedrag te vertonen, zoals rusten, foerageren en schuilen, omdat ze in zeer hoge aantallen worden gehouden in kale bassins, die drastisch afwijken van hun natuurlijke leefomgeving. Daarbij komt dat de kwekerijen amper worden gecontroleerd en dat er totaal niet gelet wordt op welzijn. Ziekte- en sterftecijfers worden niet geregistreerd, terwijl het om 15 miljoen dieren gaat. Palingen zijn bijvoorbeeld van nature solitaire vissen, die onder normale omstandigheden duizenden kilometers zwemmen, maar in een kwekerij met vele honderden dieren in kleine ruimten opgepropt moeten leven. Wanneer stelt de Minister specifieke welzijnsregels op voor het houden, transporteren en doden van in Nederland gehouden vissoorten, conform het aangenomen amendement van het lid Vestering van de Partij voor de Dieren ten aanzien van de Wet dieren (Kamerstuk 35 398, nr. 9)? Is de Minister bereid

⁷ https://www.ciwf.nl/media/7445317/ciwf-rapport-kweekvissen-in-nederland-vee-industrie-onderwater.pdf?utm_campaign=fish&utm_source=link&utm_medium=ciwf.

om in Europa op te roepen tot het opstellen van specifieke welzijnsregels voor het houden, transporteren en doden van elke gehouden vissoort?

Antwoord

Het aangenomen gewijzigd amendement op de Wet dieren (Kamerstuk 35 398, nr. 23) brengt geen plicht of bevoegdheid voor de regering met zich mee om nadere regels te stellen. Er is op dit moment dus geen sprake van het opstellen van specifieke welzijnsregels ten gevolge van dit amendement. Wel werk ik aan een juridische en impactanalyse naar aanleiding van de wetswijziging, zoals toegezegd in het vragenuur van 1 juni. Voor het zomerreces ontvangt uw Kamer hierover een voortgangsbrief.

In Nederland gelden reeds specifieke eisen voor het bedwelmen en slachten van aal. Ook is bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar de belangrijkste waterkwaliteitsparameters voor de meest gekweekte soorten in NL. De beschikbare kennis over de gekweekte soorten wordt reeds gebruikt door de viskwekers. Ik ben voorstander van de totstandkoming van Europese regels voor het houden, transporteren en doden van gehouden vissoorten, zodat dezelfde regels gelden in alle lidstaten.

Europese regels zijn ook belangrijk om het welzijn van kweekvis in lidstaten met een grote viskweeksector te verbeteren.